

Несприятливий вплив проекту GAP на екологічний стан прилеглих територій Іраку та Сирії. Це, зокрема, проявляється у збільшенні частки пустельних земель та підвищені засоленості води, яка використовується для зрошення.

Іншими негативними наслідками є порушення систем існуючих підземних вод і зниження їх якості та скорочення зелених зон і пасовищ, а також культивованих районів, що суттєво позначається на кліматі [2].

Ослаблення міжнародної напруги на тлі «водного конфлікту» в регіоні Месопотамії можливе за умов пошуку паритету між інтересами Туреччини у Південно-Східній Анатолії та ефективною експлуатацією потужностей GAP з одного боку, а також достатніми надходженнями водних ресурсів для потреб Сирії та Іраку, що гарантує продовольчу безпеку та загальну збалансованість сільського господарства цих країни – з іншого боку [3, с. 746-747].

Література:

1. Kankal M., Nacar S., Uzlu E. Status of hydropower and water resources in the Southeastern Anatolia Project (GAP) of Turkey. *Energy Reports*, 2016. № 2, С. 123-124.
2. Safi al-Yasser. The negative effects of the project «GAP». *Centre for Studies and Research*, University of Al-Nahrin, 2008.
3. Harris L. Water and Conflict Geographies of the Southeastern Anatolia Project. *Society & Natural Resources*, 2002, № 15:8, С. 746-747.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-40>

Наумов С. В.

*аспірант кафедри етнології та археології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВПЛИВ РОЗПАДУ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ НА КИТАЙ І ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Відносини між Китаєм і Радянським Союзом були складними, позначеними періодами союзу та ідеологічної близькості, а також серйозними розколами та суперництвом. Після створення Китайської Народної Республіки (КНР) у 1949 році під керівництвом Мао Цзедуня

обидві країни спочатку поділяли спільну прихильність до соціалізму та бачення світу, сформованого комуністичними ідеалами. Ця спільність привела до міцного, хоча й іноді напруженого, партнерства, коли СРСР надавав Китаю економічну допомогу, військову підготовку та ідеологічне керівництво в перші роки існування КНР. Однак глибокі ідеологічні та геополітичні розбіжності поступово загострювалися, кульмінацією яких став радянсько-китайський розкол, що мав тривалі наслідки для обох країн.

У перші роки після створення КНР, СРСР надавав значну допомогу, включаючи технічну підтримку, капіталовкладення і постачання військової техніки. Радянський Союз відіграв ключову роль у підтримці перших п'ятирічних планів Китаю, спрямованих на швидку індустріалізацію країни за радянською моделлю розвитку. Цей період також мав важливий ідеологічний компонент. Мао Цзедун і Комуністична партія Китаю (КПК) розглядали Йосипа Сталіна як рольову модель, а китайська політика значною мірою формувалася під впливом радянських підходів до управління і економічного планування. Однак, попри партнерство, між країнами вже тоді виникали тертя з питань стратегії і лідерства в соціалістичному русі, які згодом переросли в серйозний конфлікт. [1, с. 35-37]

Після смерті Сталіна в 1953 році і приходу до влади Микити Хрущова союз між Китаєм і СРСР почав руйнуватися. Політика «десталінізації», яку провів Хрущов, викликала сильне невдоволення Мао, який бачив у цьому зраду марксистсько-ленінських принципів. У той час як СРСР почав просувати політику мирного співіснування із Заходом, Китай зберігав прихильність до революційного підходу, вважаючи його єдино правильним шляхом для соціалістичних держав. До кінця 1950-х і початку 1960-х років ці ідеологічні розбіжності призвели до відкритої ворожнечі. Суперництво між країнами охопило і геополітичну сферу: обидві сторони змагалися за вплив на комуністичні рухи в країнах, що розвиваються. Військові зіткнення на радянсько-китайському кордоні в 1969 році стали кульмінацією цього розколу, остаточно підтвердивши розрив між двома найбільшими соціалістичними державами. [2, с. 101-104]

Розпад відносин із СРСР став застереженням для китайських лідерів, які усвідомили ризики ідеологічної ригідності та надмірної залежності від зовнішньої підтримки. Наприкінці 1980-х років Китай уже розпочав значні реформи, спрямовані на економічну модернізацію, але досвід СРСР підтвердив необхідність подальших змін. Розпад Радянського Союзу в 1991 році підкреслило вразливість централізованого управління та необхідність адаптації до змінюваних світових реалій. Це підштовхнуло Китай до прискорення модернізації

та реформ, одночасно посилюючи контроль над внутрішньою стабільністю. [3, с. 95-96]

У 1990-х роках Китай лише почав оговтуватися від протестів на площі Тяньаньмень у 1989 році, які підірвали впевненість КПК у здатності зберегти контроль в умовах швидких змін. Крах СРСР через два роки лише посилив рішучість партії підтримувати авторитарний контроль. Керівники Китаю, такі як Ден Сяопін, а згодом Цзян Цземінь, впровадили заходи для придушення інакомислення та посилення внутрішньої безпеки, одночасно дозволяючи поступову, контрольовану економічну лібералізацію. Китайський уряд також сприяв формуванню почуття національної єдності та гордості, позиціонуючи себе як гаранта стабільності та процвітання Китаю на противагу хаосу в пострадянських державах. Особливо це прослідковувалось у регіонах, таких як Сіньцзян і Тибет, де існують сепаратистські настрої [4, с. 151-153].

Крах Радянського Союзу також підтвердив необхідність поглиблення економічних реформ, які Ден Сяопін ініціював наприкінці 1970-х років. Цей підхід передбачав децентралізацію економічного управління, що дозволило місцевим та провінційним урядам більш гнучко залучати іноземні інвестиції та розвивати свої регіони. Завдяки цьому підходу Китай створив економічно успішні регіони, які стали зразками розвитку для інших провінцій. [5, с. 112-114] У лідерів з'явилось розуміння, що глобальна економічна інтеграція є важливою для сталого зростання та модернізації.

У 1990-х роках Китай вжив заходів для реформування банківської та фінансової систем, захисту іноземних інвестицій і створення правової бази, необхідної для ринково-орієнтованої економіки. Ці реформи зробили Китай привабливим місцем для іноземного капіталу, особливо для транснаціональних корпорацій, які прагнуть отримати доступ до його величезної споживчої бази та недорогої робочої сили.

Кінцевою кульмінацією цієї стратегії інтеграції став вступ Китаю до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2001 році. Членство в СОТ прискорило економічне зростання Китаю, призвело до припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) і значного збільшення експорту, який став наріжним каменем китайської економіки. [6, с. 98-110]

Китай використав економічну дипломатію для зміцнення свого глобального впливу. Шанхайська організація співробітництва (ШОС) стала важливим майданчиком для економічного та безпекового співробітництва між Китаєм та Центральною Азією. Також Китай сприяв розвитку групи BRICS (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка), яка виступає платформою для економічного співробітництва між найбільшими країнами, що розвиваються. Через ініціативи, такі як «Один пояс, один шлях» (BRI), Китай розширив свої економічні

зв'язки з країнами Азії, Африки, Європи та Латинської Америки. Ці інфраструктурні проекти, які включали будівництво портів, залізниць і доріг, допомогли зміцнити зв'язки між Китаєм та його партнерами, створюючи нові економічні коридори, що сприяли торгівлі та взаємозалежності. [7, с. 51-59]

Відсутність прямої загрози з боку Радянського Союзу дозволила Китаю сконцентруватися на модернізації та реструктуризації Народно-визвольної армії Китаю (НВАК). Крах СРСР продемонстрував, що застарілі військові структури, неефективна координація та технологічна відсталість можуть бути згубними для національної безпеки.

Також Китай почав активне просування своєї культури, мови та традицій за кордоном. Заснування Інститутів Конфуція по всьому світу відіграло центральну роль у цьому процесі. Ці інститути пропонували мовні курси, культурні програми та академічні обміни, які демонстрували китайські традиції та цінності. Зосереджуючи увагу на гармонії, повазі до авторитету та колективізму, Інститути Конфуція сприяли формуванню позитивного сприйняття Китаю в багатьох країнах. [8, с. 238-243]

В цілому, розпад Радянського Союзу став вирішальним моментом, який докорінно змінив глобальний баланс сил і спонукав Китай до перегляду своїх стратегій, ідеологій та зовнішньої політики. Перехід від біполярного світу до домінування Сполучених Штатів як єдиної супердержави створив як виклики, так і можливості для Китаю.

Китайська адаптація до нових глобальних реалій демонструє його здатність до стратегічного мислення та гнучкого управління. Як центральний гравець у формуванні багатопольярного світового порядку, Китай продовжуватиме впливати на міжнародну систему, пропонуючи альтернативу домінуючому західному підходу. Його модель розвитку, заснована на поєднанні економічного зростання та централізованого політичного контролю, залишається привабливою для багатьох країн, особливо тих, які шукають швидких змін без ризиків демократичної дестабілізації.

Література:

1. Westad, O. A. *The Global Cold War: Third World Interventions and the Making of Our Times*. Cambridge University Press. 2007. P. 35-37.
2. Shirk, S. L. *China: Fragile Superpower*. Oxford University Press. 2007. P. 101-104.
3. Fewsmith, J. *China Since Tiananmen: The Politics of Transition*. Cambridge University Press. 2001. P. 95-96.
4. Naughton, B. *The Chinese Economy: Transitions and Growth*. MIT Press. 2007. P. 151-153.

5. Vogel, E. F. *Deng Xiaoping and the Transformation of China*. Harvard University Press. 2011. P. 112-114.

6. Breslin, S. *China and the Global Political Economy*. Palgrave Macmillan. 2004. P. 98-110.

7. Shambaugh, D. *China Goes Global: The Partial Power*. Oxford University Press. 2013. P. 51-59.

8. Kurlantzick, J. *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. Yale University Press. 2007. P. 238-243.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-41>

Сорокін А. А.

незалежний дослідник

м. Київ, Україна

**ЗВІТ КЕРІВНИКА СЛУЖБИ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ КМДА
ПРО ВІДРЯДЖЕННЯ ДО М. СЕУЛА (ГРУДЕНЬ 1996 Р.) –
НОВИЙ ДОКУМЕНТ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-
ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКИХ ВІДНОСИН**

Наразі актуальним є дослідження історичної ретроспективи сучасних українсько-південнокорейських відносин на основі докладного вивчення відповідних конкретно-історичних джерел [14, с. 40].

Означений аспект наразі не набув широкого втілення в історіографії. У загальній праці з історії міжнародних зв'язків України О. Івченко для розкриття специфіки українсько-південнокорейських відносин 1990-х рр. використав публікації в газеті «Урядовий кур'єр» [5, с. 570–571, 684], що обумовило наголос дослідника на діяльності вищих органів влади України [5, с. 570–571, 684]. У власній оглядовій статті Хо Сун Чьол також акцентував на зв'язках між вищими органами влади України і Південної Кореї [15]. Вказана тенденція зберігалася в публікаціях І. Погорелової [13, с. 128–131; 14], В. Мармазова [8], О. Ярошко [16], Л. Недбай [11], А. Мазаракі та Т. Мельник [7], В. Мосяжа і А. Фоміна [10], С. Петька [12], Л. Кістерського і Т. Орехової [6]. У зарубіжних дослідженнях з історії міської дипломатії м. Сеула та Південної Кореї не було артикульовано співпрацю з органами державної влади та місцевого самоврядування України загалом і м. Києва зокрема, що пояснює відсутність відповідних джерел [2; 3].